

ואם לא תשמעו לי - פרשת הקללות חלק א

הגוף ומחממו ומבעירו, כמו "כי אש קדחה באפיי":
מכלות עינים ומדיבת נפש - העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא, וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו. כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה 'כליון עינים': **וזרעתם לריק** - תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח - ואכלוהו אויביכם: **(יז) ונתתי פני** - פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם...

(יח) ואם עד אלה - ואם בעוד אלה לא תשמעו: **ויספתי** - עוד יסורין אחרים: **שבע על חטאתיכם** - שבע פורעניות על שבע העבירות האמורות למעלה: **(יט) ושברתי את גאון עזכם** - זה בית המקדש, וכן הוא אומר (יחזקאל כד כא): "הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם": **ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה** - זו קשה משל משה, ששם הוא אומר (דברים כח כג): "והיו שמיך אשר על ראשך נחשת" וגו', שיהיו השמים מזיעים כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מזיעים כדרך שאין הברזל מזיע, ויהא חורב בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה, והיא מאבדת פירותיה: **(כ) ותם לריק כחכם** - הרי אדם שלא עמל, שלא חרש, שלא זרע, שלא נכש, שלא כסה, שלא עדר, ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו - אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסה ועדר, ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות: **ולא תתן ארצכם את יבולה** - אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע: **ועץ הארץ** - אפילו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה: **לא יתן פרו** - כשהוא מפרה, משיר פירותיו - הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פורעניות:

(כא) ואם תלכו עמי קרי - רבותינו אמרו עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות. ומנחם פירש לשון מניעה... וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס לשון קושי, שמקשים לבם להימנע מהתקרב אלי: **שבע כחטאתיכם** - שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם: **(כב) והשלחתי** - לשון גירוי... **ושכלה אתכם** - אלו הקטנים: **והכריתה את בהמתכם** - מבחוץ: **והמעיתה אתכם** - מבפנים: **ונשמו דרכיכם** - שבילים גדולים ושבילים קטנים. הרי שבע פורעניות: שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושכלה, והכריתה, והמעיתה, ונשמו: **(כג) לא תוסרו לי** - לשוב אלי: **(כה) נקם ברית** - נקמת בריתי אשר עברתם... **ונאספתם** - מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור: **ושלחתי דבר בתוכם** - ועיי הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו, נתנים ביד אויב: **(כו)**

1. ויקרא פרק כו

(יד) ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה:
(טו) ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי:
(טז) אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו איביכם:
(יז) ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם ונספתם ואין רדף אתכם: ס
(יח) ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם:
(יט) ושברתי את גאון עזכם ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה:
(כ) ותם לריק כחכם ולא תתן ארצכם את יבולה ועץ הארץ לא יתן פרו:
(כא) ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם:
(כב) והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם והכריתה את בהמתכם והמעיתה אתכם ונשמו דרכיכם:
(כג) ואם באלה לא תנסרו לי והלכתם עמי קרי:
(כד) והלכתי אף אני עמכם בקרי והכיתי אתכם גם אני שבע על חטאתיכם:
(כה) והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית ונאספתם אל עריכם ושלחתי דבר בתוכם ונתתם ביד אויב:
(כו) בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו: ס

2. רש"י ויקרא פרק כו

(יד) ואם לא תשמעו לי - להיות עמלים בתורה, לדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות? כשהוא אומר "ולא תעשו" וגו' - הרי קיום מצות אמור. הא מה אני מקיים "ואם לא תשמעו לי"? להיות עמלים בתורה... **ולא תעשו** - משלא תלמדו, לא תעשו - הרי שתי עבירות: **(טו) ואם בחקתי תמאסו** - מואס באחרים העושים: **משפטי תגעל נפשכם** - שונא החכמים: **לבלתי עשות** - מונע את אחרים מעשות: **את כל מצותי** - כופר שלא צויתם, לכך נאמר "את כל מצותי", ולא נאמר "את כל המצות": **להפרכם את בריתי** - כופר בעיקר. הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית. ואלו הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר: **(טז) והפקדתי עליכם** - וצויתי עליכם: **שחפת** - חולי שמשחף את הבשר... דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו, ומראית פניו זעופה: **קדחת** - חולי שמקדיח את

מטה לחם - לשון משען... בשברי לכם מטה לחם -
אשבור לכם כל מסעד אוכל, והם 'חצי רעב': ואפו
עשר נשים לחמכם בתנור אחד - מחוסר עצים:
והשיבו לחמכם במשקל - שתהא התבואה נרקבת
ונעשית פת נפולת ומשתברת בתנור, והן יושבות
ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם: ואכלתם
ולא תשבעו - זהו מארה בתוך המעים בלחם. הרי
שבע פורעניות: חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם,
חוסר עצים, פת נפולת, מארה במעיים...

3. שו"ת עשה לך רב חלק ז סימן סט

האמונה הבסיסית בשכר ועונש היא יסוד מוסד בכל דת, וללא ספק גם בדת האמת, היא תורת ה' הכתובה והמסורה. כל ספורי "בראשית", גירוש האדם מגן עדן, ענישת קין רוצח הבל, מבול וכו', הם ביטוי ברור ונמרץ להשגח ה' בעולמו ולענישת החוטאים עוד לפני מתן תורה, ואילו אחרי בחירת ע"י "חלק ה' ונחלתו", באו פסוקים מפורשים בתורה המייעדים שכר טוב לשומרי מצוותיו, ועונש לעוברי רצונו. "אם בחוקותי תלכו... ונתתי גשמיכם בעתם... ונתתי שלום בארץ... ורדפתם את אויביכם... והקימותי את בריתי אתכם". "ואם בחקותי תמאסו... והבאתי עליכם... בהלה... חרב נוקמת נקם בריתי"... ורשימה ארוכה של קללות (ויקרא כ"ו), וזו הברית אשר כרת ה' עם ישראל בחורב. עוד ברית כרת ה' עם ישראל בערבות מואב על ירדן יריחו, וגם היא כלולה מרשימה ארוכה של ברכות ועודים טובים לע"י כאשר ישמור את דברי הברית, וההיפך אם יפר אותה (דברים כ"ח).

4. רמב"ן ויקרא פרק כו פסוק טו

ואם בחקתי תמאסו - בעבור היות החוקים מצות לא נתגלה טעמם להמון, ימאסו אותם הכסילים, יאמרו: מה החפץ לשם שלא אלבש הבגד הזה המרוקם ברקמי שש ותכלת, ומה נועיל כי נשרוף הפרה ונזרוק עלינו האפר, אבל המשפטים, הכל חפצים בהם והכל צריכים אותם, אין ישוב לעם ומדינה בלתי משפט. ולא תגעל נפש שום אדם משפט "מכה איש ומת" (שמות כא יב), "וכי ינצו" (שם פסוק כב), ודיני השור והבור והשומרים וכיוצא בהם, אבל המשפט אשר נעשה בעוברי המצוות כאיש אשר יבעול העריות או יחלל השבת ויעשה אוב וידעוני - בזה יקוצו, מפני המצוות שהן עול כבד על הרשעים, ולכך אמר: "ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי", כי הגעילה במשפטים כדי שלא יעשו המצות. **וטעם "להפרכם את בריתי" - שתופר הברית לגמרי, ויהיו בלא תורה להתייר לעצמם עריות בפרהסיא וכל תאוה תערב לנפשם...**

5. העמק דבר ויקרא פרק כו

(יד) ואם לא תשמעו לי - שלא תעשו לשמי, ואם כי באמת אין בזה החטא כדי עונש גדול, אבל מכל מקום הכתוב הולך ומונה איך דרכו של יצה"ר להתחיל בדבר קטן ונוקב ויורד עד התהום, על כן מתחלה מפתה שלא לעשות לשמה, ומכש"כ דברים מדיניים ומעשה צדקה וחסד הנהוג גם בטבע ישראל, וכשנעשה שלא לשמו של הקב"ה, מגיע אח"כ "ולא תעשו את כל המצות האלה" - שלא לעשות כלל. ואינו דומה למה שאמרו חז"ל (פסחים

נ"ע"ב): "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", דהתם מיירי ביחיד, שאפילו הוא לא הגיע למדה זו לעשות לשמה, יבא אחר או גם הוא אח"כ לידי לשמה, מה שאין כן אם בהסכמת הרבים שלא לעשות לשם ה', לבסוף יוסיפו סרה שלא לעשות כלל:

6. כלי יקר ויקרא פרשת בחקותי פרק כו

(יט) ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה - ומשה אמר בהיפך זה "שמיכם כנחושה וארצכם כברזל", לפי שרוב המפרשים הסכימו שכל תוכחה זו כנגד חורבן בית ראשון, ושברפרשת כי תבוא כנגד חורבן בית שני, וידוע שהברזל קשה מן הנחושת, ובבית ראשון היה עיקר חטאים לשמים על ידי שעבדו לכוכבים ומזלות, כמו שנאמר: "ומן אז חדלנו לקטר למלאכת השמים", על כן יהיו השמים קשים להם מן הארץ, כמו שנאמר (איוב כ כז): "יגלו שמים עוונו וארץ מתקוממה לו", כי גם השחיתו דרכם על הארץ. אבל בבית שני לא עבדו עבודה זרה, והיתה עיקר רעתם בארץ ע"י שנאת חנם ומריבה שהיתה ביניהם, ותשחת הארץ כמו בדור המבול, על כן תהיה הארץ קשה להם יותר מן השמים:

7. רמב"ם הלכות תעניות פרק א הלכות א-ג

מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר: "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות", כלומר כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו. **ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב:** "עוונותיכם הטו" וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה - הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה: "והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי", כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי.

8. אור החיים ויקרא פרק כו

(ג) אם בחקתי תלכו - בתורת כהנים אמרו ז"ל: "יכול אלו המצות? כשהוא אומר "ואת מצותי תשמרו" - הרי המצות אמורות. מה אני מקיים "אם בחקתי"? להיות עמלים בתורה". **וטעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה, לצד שיש בה מצוה אפילו ללמוד דברים שלמדם פעמים וגו' והם נטועים אצלו, כי חפץ ה' בעסק התורה חוקה חקק. ותמצא שאמרו ז"ל (קהלת רבה פ"ג) כי לטעם שילמוד האדם תורה בחשק, תמיד גזרה חכמתו יתברך שיהיה האדם לומד ושוכח... עוד ירצה על דרך מה שאמרו ז"ל (ויק"ר פל"ה) בפסוק "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדתיך", שהיה דוד חושב לעשות עניינים, ורגליו מוליכים אותו מעצמם אל בית המדרש לרוב החפץ והרצון והרגילות בדבר, והוא אומר: "אם בחקתי תלכו", פירוש הליכתכם מעצמה תהיה אחריה כמאמר דוד לרוב החשק והרגילות:**